

Sømarkedyssen

Alle illustrationer kan forstørres

Skemanummer:	9
Betegnelse:	Sømarkedyssen
Kategori:	Udsnit og dele
Registreringsdato:	December 2004
Registrator:	Erica Heyckendorff, Berings Tegnestue

Kort over bebygget struktur

Input: terrænformer - rumdefinerende elementer - homogene forløb - grænser - fixpunkter - kig

Topografisk undersøgelse

Input: topografiske forhold - udnyttede landskabstræk - byprofil/silhuet - grænse mellem byrum og land - grænse til vand

Østmøn er generelt rig på fortidsminder, men da størstedelen af disse ligger i skovene, fremstår de fritliggende gravhøje særligt markant. Sømarkedyssen øst for landsbyen Sømarke ligger således i det åbne landbrugsområde i et generelt højtbeliggende, småbakked terræn, på en lokal forhøjning i landskabet, 75 m.o.h.

Historisk analyse

Input: Historisk byplan - matrikelstruktur - byudviklingsområder - funktionelt bymønster - gadestruktur - byrumsenheder

I Yngre Stenalder (for 5000 år siden) byggede bønderne tusindvis af dysser og jættestuer.

"Arkæolog Klaus Ebbesen, i en kronik i Politiken ons. d. 18. okt. 1995:

I en periode af stenalderen blev det danske område ledende i hele Nord- og Centraleuropas samfunds- og kulturudvikling. Stendysserne står endnu i landskabet som vidner om denne glørværdige periode i vort lands historie. Den ligger ca. 1000 år før de egyptiske pyramider, ca. 1500 år før Stonehenge, ca. 3000 år før de græske templer og ca. 4000 år før de ældste, kristne katedraler."

I Danmark er fredet og bevaret knap 2400, men det blev rejst ca. 10 gange så mange, d.v.s. ca. 25.000. På Møn og Bogø har man kendskab til i alt 119 dysser og jættestuer. Heraf er 38 fredede og bevarede, blandt dem nogle af landets største og bedst bevarede. En af disse er Sømarkedyssen, Møns bedst

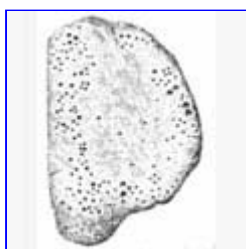
kendte dysse.

Dyssen ligger ved alfarvej, som det var meget brugt i oldtiden, således at man let kunne komme til stedet, hvad enten det nu var i rituelle sammenhænge, eller at det var med henblik på gravsætning. Den fortæller os om fortidens skikke, storhed og højdepunkter. Der tales her om en færdselslinje langs vestsiden af Høje Møn fra Busemarke sø til Ålebækstrand - en konklusion man drager ud fra gravhøjenes fortættede beliggenhed at dømme.

Dyssen ligger i et område, hvor historiske spor fra flere tidsaldre fremstår tydeligt i landskabet, dels landsbyen Sømarke, som etymologisk betyder den yderste by ved søen mod nordøst (Hunosø). Her lå Huneborgen på den vestlige side af søen, nærmest Sømarke.

Udsnit af Østmøn, 1940erne.

Dyssen er en fritstående runddysse med en kort gang, som er bygget af syv bæresten og en stor dæksten. På dækstenens overside er ca. 180 små skålformede fordybninger, enkle helleristninger, fra bronzealderen, som viser at dyssen har været et helligt sted gennem flere tusinder år.

Skålsten fra Sømarkedyssen. Længde ca. 2 m. (Efter A.P. Madsen).

Oprindeligt var der jordopfyld helt op, så kun dækstenen var synlig. Jordhøjen var kantet af opretstående randsten, dels for at holde på jorden, dels for at virke imponerende.

Dækstenens overside.

Kig ind i dyssekammeret.

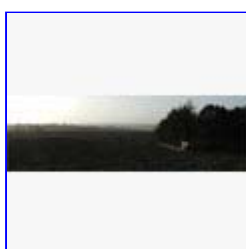
Arkitektonisk iagttagelse/skitsering, samt vurdering

Input: målforhold - rumlige relationer - åbninger - stigninger - grænser - retninger - bygningselementer - belægnings Samspil mellem topografi og byrum - fixpunkter - homogene forløb - rumligt artikulerede brud og forskelle - reminiscenser af historiske strukturer og bygninger - sammenstød mellem historiske lag - anbefalinger

En smal vej, stik øst, op fra landsbyen Sømarke leder op til Sømarkedyssen. Der er en pæn stigning op til højen, som i sig selv udgør et endnu højere punkt i landskabet.

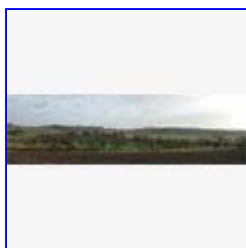

Langs vejen ligger nogle småhuse, og omkring det sidste hus før højen står en noget tung beplantning af grantræer og skygger næsten for kigget op mod dyssen. Først når man er helt fri af husets havebeplantning, overskues hele dyssehøjen. Højen gennemskæres af vejen, og det skar, vejen danner gennem terrænet, forstærker oplevelsen af dyssens højde, når man står på vejen, for foden af dyssen.

Oppe fra højen er der udsigt til to kirketårne, Magleby og Elmelunde Kirkes, og fra vejen, vest for højen, skimtes Borre Kirke i sømoselavningen.

Beplantningen rundt om huset vest for højen har megen tyngde i det ellers meget gennemsigtige landskab med kig til flere kirker, her Magleby.

Udsigt fra højen: De levende hegn bag hinanden giver dybde i billedet. De lette, løvfældende træer lader blikket passere videre ud i landskabet, mens granerne i venstre side af billedet lukker for udsynet. Det levende hegn i mellemgrunden af billedet følger den på kortet fra 1940'erne viste forbindelse til Hunosø og er således et historisk fortællende træk, som er bevaret i landskabet. I baggrunden Klinteskoven.

Kommer man fra øst, opleves turen ikke mindre dramatisk: vejen slår et let slag sydvestover, går tæt forbi et fint bindingsværkshus med hasselhegn om haven og ind gennem et fint filigran af lette træer, der danner allé om vejen og ramme om kigget op mod dyssen. Man får den kontrasterende oplevelse af det lukkede, der efterfølges af det åbne og høje.

Kommer man fra øst, opleves turen ikke mindre dramatisk: vejen slår et let slag sydvestover, går tæt forbi et fint bindingsværkshus med hasselhegn om haven og ind gennem et fint filigran af lette træer, der danner allé om vejen og ramme om kigget op mod dyssen. Man får den kontrasterende oplevelse af det lukkede, der efterfølges af det åbne og høje.

[Til sidetop](#)

[Udskriv denne side](#)

[Til oversigt](#)